

'Wij planten de zaadjes. Scholen laten ze ontkiemen'

'Scholen spelen van oudsher een belangrijke rol in het opleiden van toekomstige burgers. Dat is niet nieuw. Wat ik in mijn rol als ambassadeur heb gemerkt is dat het vaak nodig is deze rol nog explicieter te maken. Scholen moeten van onbewust naar bewust handelen. En dat levert soms moeilijke, maar mooie gesprekken op.' Maak kennis met Esther van den Berg, een van de vier ambassadeurs Burgerschap op de Basisschool.

Abstract

'Sinds ik als ambassadeur aan het werk ben, merk ik al dat de meeste scholen blij zijn met onze hulp. Voor veel scholen was, en is, de burgerschapsopdracht nogal abstract begrip. Als ambassadeur kan ik scholen helpen grip te krijgen op wat deze wet voor hen betekent. Welke vraagstukken spelen er op school als je kijkt naar de leerlingen, bijvoorbeeld? Hoe kun je dat koppelen aan de ambities van de school? En hoe verhoudt zich dit met de thuissituatie van de leerlingen? Om een voorbeeld te geven: sommige ouders voeden hun kind bijna op als gelijke. Op school staan ze dan voor de uitdaging op een diplomatieke manier het verschil tussen gelijk en gelijkwaardig duidelijk te maken. Want uiteindelijk is het de bedoeling dat leerlingen als democratische burgers begrijpen welke grenzen er zijn in een samenleving. Als ambassadeur kunnen we een rol spelen op het kruisvlak tussen de cultuur rondom de leerlingen en de cultuur in de samenleving. Wij planten de zaadjes, het is uiteindelijk aan de scholen om die te laten ontkiemen.'

Activiteiten

'Tegelijkertijd merken scholen in onze gesprekken ook dat de activiteiten die ze ontplooiën vaak prima binnen de kaders van burgerschap passen. Wat ik probeer te doen is een relatie leggen tussen de woorden die ze gebruiken om hun ambities te beschrijven en de activiteiten die daarbij passen.'

Spanningen

'Op een paar uitzonderingen na zit ik veelal met bestuurders en directeuren aan tafel om dit onderwerp te bespreken. En dat is goed. Op dat niveau moet er ook discussie worden gevoerd over de manier waarop burgerschap in hun realiteit past en hoe ze dat willen vertalen naar de praktijk. Dat zijn soms best moeilijke gesprekken, omdat iedereen een eigen mening heeft. Je kunt je voorstellen dat iets als politieke overtuiging meewerkt in de standpunten. En de vraag is: hoe vind je gemeenschappelijke grond waarop een stevig beleidsplan kan staan? Het is, vind ik, niet erg dat dit soort gesprekken gevoerd worden. Integendeel. Burgerschap gaat over spanningen, over tegenstellingen. En hoe je

daar op een zinvolle manier mee omgaat.'

Visie

'Om tot een beleidsplan te komen vraag ik vaak voorafgaand aan een gesprek aan de deelnemers om hun visie in te leveren. Waarin ze hun eigen waarden omschrijven en formuleren welke burgers ze willen opleiden. Dan hebben we een goed begin van een gesprek. In de praktijk verschillen de ingeleverde visies nog wel eens met de werkelijk persoonlijke visie van een deelnemer. Het blijkt nog niet eenvoudig om alle verschillende meningen een plekje te geven. Vaak lukt dat pas na een mogelijk moeilijk gesprek. Daar kan wat tijd overheen gaan, maar dat is geen ramp. Het zijn gesprekken die uiteindelijk veel voldoening geven.'

Geen quick fix

'Om burgerschap een plek te geven in het onderwijs is, merk ik, vooral tijd nodig. En reflectie. Toen bekend werd dat scholen verplicht waren met burgerschap aan de slag te gaan, klonken links en rechts wel wat verzuchtingen. Zeker in deze tijd, met de pandemie die maar doorgaat, kan ik me

voorstellen dat het klinkt alsof ze 'weer wat' moeten. Een methode zou ze dan goed uitkomen, dan is het een kwestie van implementeren, toetsen en het vinkje kan worden gezet. Maar zo werkt burgerschap niet. Burgerschap vraagt van een school echt naar zichzelf te kijken, naar de leerlingen, de leraren, de wijk. Een methode kan een goede aanvulling zijn en dus ondersteunend werken, maar het belangrijkste is dat de leraren weten welke thema's voor de leerlingen van belang zijn.'

Inzichten

Als burgerschap besproken wordt, komt vanzelf naar boven wat scholen zelf belangrijk vinden om mee te geven. In het geval van een directeur was dat bijvoorbeeld: met respect accepteren dat je het oneens met elkaar bent. Bedachtzaam omgaan met politieke standpunten speelt in de bovenbouw op zijn school een grote rol, want er

waren veel verschillende stromingen vertegenwoordigd. Dat kan een forse uitdaging zijn. In groep 7 en 8 leren de kinderen op die school debatteren, maar de directeur begreep dat wederzijds begrip daarmee niet direct geholpen was. In het debat wil je elkaar overtuigen. Er hoorde, vond hij, nog iets vooraf te gaan aan het debat. Begrip en respect voor elkaars standpunten krijg je door een socratisch gesprek. En dat leren de kinderen nu voordat ze aan het debatteren gaan. Zodat iedereen met elkaar door een deur kan, terwijl ze weten dat ze het met elkaar oneens zijn. Dat vind ik een schitterend voorbeeld.'

Motor aanzwengelen

'Hoewel ik gelukkig al heel wat besturen en directeuren heb kunnen helpen, heb ik ook gemerkt dat niet alle scholen nu de ruimte hebben om hierover na te denken. Niet alleen door corona, al is dat ook een factor die

meespeelt. Maar sommige scholen worstelen met achterstanden op andere vlakken, zoals taal en rekenen. Die willen dat eerst opgelost hebben. Dat is begrijpelijk, want burgerschap vergt veel tijd en aandacht. Ik hoop in elk geval dat ik nog veel scholen, directeuren en besturen kan helpen om de motor draaiende te krijgen.'

Ambitie

'Het gaat uiteindelijk om de leerling. Die moet de competenties meekrijgen om te kunnen meedoen in deze maatschappij. Als scholen werkelijk met elkaar het gesprek zouden aangaan om hun eigen inhoud te geven aan burgerschap, zou dat een heel mooi resultaat zijn van onze inspanningen. Dat het reflecteren op eigen handelen en het effect daarvan op de burgerschapscompetenties van de leerlingen een terugkerend onderdeel van de gesprekken is: dan ben ik als ambassadeur geslaagd.'

Ervaringen van basisscholen

'Ik hoopte al dat we best goed bezig waren, en door de inspirerende voorbeelden van Esther durf ik te zeggen dat we inderdaad goed op weg zijn.'

*Jella van Seters,
Directeur, Gearhing*

Onder begeleiding van Esther hebben we de noodzaak van burgerschapsonderwijs bij de leraren onder de aandacht gebracht. Aan de hand van prachtige voorbeelden uit onze omgeving hebben we de noodzaak gevoeld om aan burgerschapsonderwijs meer aandacht te geven.

*Wilma Tjalsma, Bovenschools
manager Primair onderwijs,
Stichting Katholiek Onderwijs
Volendam*